

Η ελληνικότητα του πολυπολιτισμικού Βυζαντίου

/ [Πεμπτούσια](#)

image not found or type unknown

Byzantium UP Το Βυζάντιο, η Ανατολική Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, ήταν μια πολυπολιτισμική αυτοκρατορία, διαφόρων λαών και γλωσσών, που συν τω χρόνω -λόγω της δύναμης της ελληνικής γλώσσας- έγινε ελληνόφωνη. Η ελληνικότητα του Βυζαντίου ουσιαστικά έγκειται στη βαθμιαία υιοθέτηση από μεγάλο τμήμα του πληθυσμού της αυτοκρατορίας της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής παράδοσης και κυρίως της ελληνικής παιδείας.

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι δεν υπήρχε μια αμιγής φυλετική πληθυσμιακή σύνθεση στην αυτοκρατορία, ωστόσο από ένα σημείο και πέρα η γλώσσα ήταν πια μόνο η ελληνική, που υποκατέστησε τη λατινική, ενώ βαθμιαία κυριάρχησαν τα ελληνικά ήθη και έθιμα, η ελληνική παιδεία και τελικά σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού η ελληνική συνείδηση. Δηλαδή, συν τω χρόνω έχουμε έναν βαθμιαίο εξελληνισμό της αυτοκρατορίας. Το Βυζάντιο παύει πια να είναι μόνο ελληνόφωνο και ουσιαστικά καθίσταται ελληνικό. Και επειδή όλα αυτά βάδιζαν παράλληλα με το χριστιανικό θρησκευτικό στοιχείο, οι ελληνόφωνοι πληθυσμοί της αυτοκρατορίας αποτέλεσαν τη Ρωμιοσύνη. Την ευρύτερη εκείνη ιδέα που καταδεικνύει τον υπήκοο της ελληνόφωνης Ανατολικής χριστιανικής αυτοκρατορίας· τον Ρωμιό και όχι τον Έλληνα, χαρακτηρισμός που τότε ήταν ισοδύναμος με τον μη χριστιανό, τον οπαδό, δηλαδή, της εθνικής θρησκείας.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της αυτοκρατορίας μιλούσε ελληνικά, σκεφτόταν ελληνικά, διάβαζε ελληνικά, έγραφε και σπούδαζε στα ελληνικά. Δεν μιλούσε αλβανικά ούτε βουλγαρικά ούτε σερβικά ούτε αρμενικά ούτε γεωργιανά. Σκεφτόσαστε την περίπτωση το Βυζάντιο να είχε υιοθετήσει τη γλώσσα και την κουλτούρα κάποιου γειτονικού μας λαού; Τι θα διατείνονταν οι γείτονές μας; Δεν θα είχαν υιοθετήσει αμέσως αυτή την αυτοκρατορία;

Κι εμείς, έχοντας μπροστά μας μια αυτοκρατορία που διακατέχεται από την ελληνική παιδεία, που μιλάει ελληνικά και πάντα αναφέρεται στο αρχαιοελληνικό της παρελθόν, «προσπαθούμε» να την απεμπολήσουμε; Τι πάει να πει ότι οι περισσότεροι αυτοκράτορες δεν ήταν Έλληνες, όπως διατείνονται αρκετοί στο

διαδίκτυο, εξάλλου σπάνια οι βασιλείς προέρχονταν από τον λαό που κυβερνούσαν.

Ο λαός τι πίστευε, τι μιλούσε, τι σπούδαζε και ποια παιδεία ακολουθούσε; Για απευθυνθείτε στους Σέρβους και στους Βούλγαρους επιστήμονες, όπως απευθυνθήκαμε εμείς, κανείς απ' αυτούς δεν διανοείται να αμφισβητήσει την ελληνικότητα του Βυζαντίου.

Το Βυζάντιο είναι ελληνικό! Και βεβαίως η Ελλάδα –ή η Ρωμανία, αν θέλετε– είναι εκείνη που εκ των πραγμάτων θεωρούσε και πρέπει να θεωρεί το Βυζάντιο ως την ελληνική μεσαιωνική της ιστορία. Εξάλλου, η περιοχή όπου άκμασαν οι Βυζαντινοί ουσιαστικά αποτελούσε την ελληνιστική οικουμένη, όπου η Ελλάδα ήταν γλωσσική και πολιτιστική υπερδύναμη.

Το Βυζάντιο θεωρούμε ότι ήταν μια πολυπολιτισμική αυτοκρατορία που μεγαλούργησε χάρις στον Χριστιανισμό, στη δύναμη της ελληνικής γλώσσας, της αρχαιοελληνικής κουλτούρας και βέβαια του ρωμαϊκού παρελθόντος της. Αυτά ακριβώς επισημαίνει η διακεκριμένη βυζαντινολόγος Τζούντιθ Χέριν συγγραφέας του βιβλίου *Byzantium – The Surprising Life of a Medieval Empire* (2007), σε συνέντευξή της στην Κατερίνα Δαφέρμου. Έτσι, στην ερώτηση: Τι ακριβώς είναι αναπάντεχο και εκπληκτικό, όπως υπονοεί ο πρωτότυπος τίτλος του νέου σας βιβλίου, σε σχέση με το Βυζάντιο; Η εμπεριστατωμένη απάντησή της για τη μεγαλειώδη υπερχιλιόχρονη ιστορία της αυτοκρατορίας ήταν η εξής: Είναι το ελληνικό πυρ, ο συνδυασμός τριών διαφορετικών παραδόσεων στο εσωτερικό του, που του προσέδωσαν τη μακροχρόνια δύναμή του.

Βεβαίως ήταν χριστιανικό και είχε άμεσους δεσμούς με την πρώιμη περίοδο του Χριστιανισμού μέσα από τις αφηγήσεις των Ευαγγελίων σε απλά ελληνικά για να τις καταλαβαίνει ο λαός. Το χριστιανικό στοιχείο επικρατεί στην τέχνη και στην αρχιτεκτονική. Αυτή η κοινή γλωσσική βάση επέτρεψε στους κατοίκους της μεσαιωνικής αυτοκρατορίας την άμεση πρόσβαση σε όλο το εύρος της αρχαίας ελληνικής σοφίας και στην παγανιστική παράδοση. Όχι μόνο στον Όμηρο, τον Ηρόδοτο, τον Ξενοφώντα, κ.ά., αλλά και σε όλες τις τεχνικές ανακαλύψεις των αρχαίων στα μαθηματικά, την αστρονομία, την ιατρική, τη γεωγραφία, την αρχιτεκτονική. Αυτά τα κείμενα μελετήθηκαν και αντιγράφηκαν στο Βυζάντιο από λογίους και τους μαθητές τους οι οποίοι τελικά έγιναν ειδήμονες στην αττική γλώσσα του 5ου αιώνα π.Χ. και μετουσίωσαν το στυλ και το λεξιλόγιό της στα δικά τους μεσαιωνικά γραπτά.

Και επειδή το Βυζάντιο ήταν η πρωτεύουσα του ανατολικού τμήματος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας κληρονόμησε μέρος της ρωμαϊκής νομοθεσίας, της δημόσιας διοίκησης και της πολεμικής δύναμης.

Αυτή η συνύπαρξη τριών πηγών δύναμης, οι οποίες συνέθεσαν μια συνεπή ενότητα, είναι που μας ξαφνιάζει. Χάρη σε αυτήν μπορούσε το Βυζάντιο να επανιδρύεται ύστερα από πολλές «πτώσεις» και η Κωνσταντινούπολη να αντιστέκεται σε σφοδρές επιθέσεις έως το 1453. Η μακροβιότητα από μόνη της δεν μας εντυπωσιάζει. Ελάχιστοι, ωστόσο, μεσαιωνικοί πολιτισμοί αξιώθηκαν μια αδιάκοπη ζωή για περισσότερα από 1.000 χρόνια (Το Βήμα, 2 Νοεμβρίου 2008).

Στη μελέτη μας αυτή, που επικεντρώνεται κυρίως στη συμβολή του Βυζαντίου στις θετικές επιστήμες, θέλουμε να δείξουμε το έργο των σοφών λογίων, ιδιαιτέρως των αστρονόμων, οι οποίοι άκμασαν σε καθεμία από τις τρεις παραπάνω χρονικές περιόδους.

Σκοπός μας είναι να δώσουμε όχι ένα μονοσήμαντο και απρόσωπο βιογραφικό λεξικό, αλλά να εντάξουμε τους Βυζαντινούς θετικούς επιστήμονες, τους γιατρούς, τους χρονολόγους και τους αστρονόμους στο κοινωνικό τους πλαίσιο, στις δυνατότητες που τους πρόσφεραν οι αντίστοιχες συνθήκες, καθώς και η παιδεία, όπως είχε αναπτυχθεί στην εποχή τους. Αυτό σημαίνει ότι θα μελετήσουμε τον κάθε επιστήμονα όχι ξεκομμένο και πέρα από τον κοινωνικό περίγυρό του, αλλά μέσα σ' αυτόν, όπως εντέλει είχε διαμορφωθεί την αντίστοιχη χρονική περίοδο στο Βυζάντιο. Άλλωστε τις αναφορές των πηγών πρέπει να τις διαβάζουμε και να τις εξετάζουμε γνωρίζοντας πώς ακριβώς σκεφτόταν και δρούσε η εποχή που τις παρήγαγε.

Πηγή:

«ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ», συγγραφείς: ΣΤΡΑΤΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ - ΜΑΝΟΣ ΔΑΝΕΖΗΣ

Εκδόσεις: ΔΙΑΥΛΟΣ, ISBN 978-960-531-268-8, Σχήμα: 17 x 24 cm, Σελ.: 672